

TÓTH LÍVIA

Fenntartható-e a divat?*

Sok filmet lehet látni az Indiába szállított, levetett nyugati ruhák újrafeldolgozásáról. Megrendítő képkockákat, amelyeken a színes kelmékbe, szárikba öltözött, nemes tartású asszonyok először eltávolítják a gombokat, kapcsokat, cipzárakat; színek szerint szétválogatják, majd speciális gépekkel feltépik az anyagokat, hogy újra fonallá sodorhatóvá váljanak, és szőjenek belőlük. Később a megszőtt szövetből készített újabb ruhadarabok ellepik a nyugati világot. Jóval több, mint amennyire szükség volna...

A boltokban mindenből túlkínálat van. Apró-cseprő csecsebecsétől a legértékesebb használati tárgyakig. Hogyan lehetne megállítani a folyamatot? Régen az emberek csak a nagy vásárokon remélhették bizonyos dolgok beszerzését. Ha vettek egy csizmát, az egy életre szólt. Szintúgy nem vásott el soha egy kenderből szövött nadrág, terítő vagy ágynemű. Az idők folyamán csak puhult és fehéredett. Barátném huszonévesen nagymamája len ruháit hordta. Ezek a természetes anyagok gyönyörűen kilélegezték az emberi testnedveket anélkül, hogy izzadságszaguk lett volna. Hetekig lehetett hordani őket, bár kívülről már elkoszolódtak. De egy csikós nem adott az ilyesmire. Amit a paraszt ember maga termelt, szőtt, stafirungba kihímzett, nem pocskolta el oly könnyen, mint mai utódja. (Hajdan egy cifraszűr egy mai Mercedes értékével ért fel.) A pamutszövetek is nagyon bőrbarátok, bár a pamuttermelés vízigényes. Az Aral tavat például azért veszítette el a Föld, mert a befolyó vizeket a Szovjetunió „hőskorában” mindenütt öntözésre használták. A régi pamutruhák Bangladeshből soha nem szakadtak el. (A munkaeőr Távol–Keleten a legolcsóbb; szinte már természetesnek vesszük, hogy mindent olcsón megvehetünk a kínai boltokban. Sokszor a munkások a gyárakban a gépek mellett, vagy az üzem „alvó helyiségében” alszanak. Van úgy, hogy a termékek a hajón készülnek. A globalista fogyasztói társadalom, a más országokban olcsón előállítható termékek megölik a hazai ipart, ahol drága lenne a munkaeőr...)

Van még néhány kiváló tulajdonságú anyag, mint a selyem, vagy a gyapjú. (A selyemút birtoklása stratégiai kérdés volt anno a városállamoknak, mindaddig, míg a repülő fölöslegessé nem tette a veszélyes szállítási útvonalakon haladó karavánokat.)

A divatipar az utóbbi 80 évben számos szintetikus, mesterséges anyagot (poliészter, nejlon, műselyem, akril, spandex és neoprén) használt. Ezek mind a gyártók, mind a fogyasztók körében népszerűvé váltak; olcsóbb volt őket előállítani, mint a természe-

* A szöveg elhangzott Mukus Roxána és Tóth Magdolna (Pécsi Tudományegyetem) *Közbélés* című kiállításának megnyitójaként a Nyíregyházi Egyetem Könyvtárában 2022. december 9-én. A tárlat Tóth Lívia DLA és a PTE MK Lift Szakkollégium támogatásával az European week for waste reduction kísérőprogramjaként valósult meg.

tes alternatívákat: gyorsan a kényelem és az innováció szinonimájává lettek. Igazából a kevesebb ránc, tartósság, folt- és vízállóság ígéretével adták el az embereknek: a „műanyag” ruhák könnyebben kezelhetőnek bizonyultak, mint a pamutból vagy lenből készültek. (Poliészterből, petpalackból ma már vannak újrahasznosított fonalak, melyekből lakástextilek készülnek. A palackokat ledarálják majd hőkezelik.)

Egyre több márka használ kollektíóihoz másodkézből származó szintetikus anyagokat, ezzel is csökkentve az iparág környezetterhelését. Azonban a körforgásban tartott, újrahasznosított műanyag alapú anyagok nem oldják meg a divatipar egyik legfőbb problémáját: a mikroműanyagok kérdését. A valódi körkörösség elérése érdekében az iparnak át kell alakítania az erről folytatott diskurzust, a hulladékot kezdettől fogva bele kell tervezni a munkafolyamatokba. Csak jóval azután vette észre a világ pusztító hatásukat, hogy ezek a szövetek mainstreamekké váltak. Mivel biológiailag nem lebonthatók / lebomlók, eltömítik a hulladéklerakókat, felhalmozódnak az óceánjainkban, akárcsak az egyszer használatos műanyagok. Jelenleg a szintetikus szövetek királya, a poliészter – az alacsony gyártási költség és hozzáférhetőség következtében – a globális textilpiac 55 százalékát teszi ki.

De a praktikumot és a formatervezést szem előtt tartva, úgy tűnik, továbbra is szükségünk van szintetikus anyagokra. A téli daraboktól az *active wear*ig a szintetikus szövetek tartósságot és bizonyos kulcsfontosságú tulajdonságokat adhatnak hozzá a ruhákhoz, ilyen például a vízállóság. De ez természetesen nem azt jelenti, hogy a márkáknak folytatniuk kell az „új” poliészter vagy nejlon gyártását.

Míg az újrahasznosított szintetikus szövetek valóban segítik a márkákat abban, hogy kollektíói még fenntarthatóbbá váljanak, az egyik legnagyobb probléma a korábban már említett mikroműanyag-szennyezés. A kutatások azt mutatják, hogy a világ óceánjaiba kibocsátott összes műanyag több mint 35 százaléka szintetikus textíliából származik. Ezek az legfeljebb öt milliméteres apró részecskék, amikor szintetikus ruhákat mosunk, mosógépeinkből a helyi vízi utakba és (végül) az óceánokba jutnak. Tehát bár a szövet újrahasznosítása megakadályozza a potenciálisan szennyező ruhadarabok lerakását, az óceánjainkra gyakorolt negatív hatás így is jelentős marad. Egyetlen megoldásnak a fogyasztás tudatos csökkentését látnám.

Jelen tárlatunk egyik kiállítója, Tóth Magdolna tavaly diplomázott a PTE MK szobrászművész karán. Nála a textiles megközelítés sorsszerű volt. Magdinak mindenkije művész: szűkebb családjában rajta kívül három, szélesebb körben hat művész van. Édesanyja is textilművész. Magdolna kiskorától érdeklődve figyelte a textiltriennálék kiállított műveit. Szobrásszá válásában, különböző anyagok kipróbálása után, a kifejezésre szokatlan megoldást talált: műveit textillel borítja be. Talán egyik korai egyetemi munkája adta meg a lendületet: egy szabálytalan hungarocell követ kellett mindenkinek valamivel borítani. Ő erre a célra szalvétagyűjteményét hasznosította, s ez rop-pant mód textiles megjelenést biztosított. *Kórus* című alkotása díjnyertes lett a VII. Nemzetközi Textiltriennálén. Itt az egyetemen a szereplők közül csak ötöt láthattok. Ezeken a figurákon alakult ki Magdolna stílusa. Mindenféle textúrát összegyűjtött, minden anyagminőségben látott valamit. Egyszer csak létrejött a kórus. 7 alakból. A nyáron egy NKA-s ösztöndíjpályázat keretében megalkotta az *IKERPÁR* című, (szállí-

tási nehézségek miatt itt most be nem mutatható) művét. A *Káposztáskert* a diploma-munkája. Itt a biogazdálkodás problematikáját járja körbe. Szülei mindig kézzel gyűjtötték a krumplibogarakat és egyéb kártevőket. Textilművész édesanyját, aki egyben tanár is, leggyakrabban a kertben látni. A szobron minden részlet stimmel. (Ha már jó sokszor szerepelt kiállításon, javasolom otthon a kertben kiállítani. Tolvajriasztónak is működni fog...) Egyik nagy feladat volt a *kágyillók* milyensége. E meztelen csigákat szappanból, viaszból öntötte, vagy faragta, de tésztából is kísérletek már. Magdi így győzte le irántuk érzett viszolygását. Terápia lett belőle.

Másik kiállítónk, Mukus Roxána még nem diplomázott. Most útkereséseit láthatjátok. Munkái keletkezése szervesen összefügg a Covid miatti karantén időszakokkal. Művészeti gimnáziumba járt és kőszobrászatot tanult. Az egyetemen minden félév más anyagnak a megismerését tűzi ki célul. Egyszer fa, másszor bronz, vagy kő, kell tudni hegeszteni, kalapálni, tárcsával vágni. Az egyetem képzéseiben viszont nem szerepelt a textil. De a karantén előhívta azt, amihez nem kell műhely, könnyen beszerezhető és olcsó. Egy kis cérna, tű, esetleg varrógép. Eleinte hímezte is munkáit. Úgy tűnik, most egy kicsit belegabalyodott a textilben való gondolkodásba... Munkái meghökkentőek, egyben szókimondóak. Szükség van arra, hogy a fiatalok sikítsanak. Mint a hölgy Munch képén.

Nekem, mint felnőttnek büntudatom támad a munkák során, egyre élethetlenebbé tesszük a Földet... mi marad a következő generációnak? Mi ez a szorongás, amit ki akarnak fejezni ezek a munkák. Megrendítő az a sok élelemallergia, és irritábilis bél-szindróma, ami a fiataljainkat érinti. Biztos, hogy ezen az áron tudunk csak elegendő élelmet termelni. Baráti társaságuk alapított egy csoportot is, mely a „Cukormázás Gennylé” nevet kapta. Egy ilyen kiállítást magam is láthattam. Segélykiáltásként élttem meg. Nagyon bizarr a látvány, mint ahogy nem szép az állatok leölése sem. Gyerekkoromban gyakran láttam, hogy történik, mert mindent a háztáji adott. Azon a rossz érzésen azonban túl kellett jutni, mert a végén ott volt a megpuccolt belekbe beletöltött hurka. És finom volt. Az élet jó és rossz oldala elválaszthatatlan. A dolgok együtt járnak. Így kellett elfogadni az életet. Bízom abban, hogy ők is megláthatják, érezhetik az élet jó pillanatait is. A szülés is fájdalommal jár, és senki sincs rá felkészülve, az eredmény mégis mindenért kárpótol. Talán épp most fordul az élet szerencsés szakaszba.

Nagyon örülünk, hogy elfogadták meghívásunkat, és bemutathattuk munkáikat egyetemünkön.